

OECD *Multilingual Summaries*

Education at a Glance 2010: OECD Indicators

Summary in Hebrew

מבט על החינוך 2010: אינדיקטורים של ה-OECD

תקציר בעברית

- ממשלות ברחבי מדינות ה-OECD, מבקשות לגבש מדיניות שתהפוך את החינוך ליעיל יותר, ובו בזמן הן מחפשות משאבים נוספים כדי לעמוד בביקוש ההולך וגובר לחינוך.
- מהדורת 2010 של הפרסום *מבט על החינוך 2010: אינדיקטורים של ה-OECD (Education at a Glance: OECD Indicators)* מאפשרת למדינות להשוות את ביצועיהן לאלה של מדינות אחרות. היא מספקת מערך עשיר, בר השוואה ומעודכן של אינדיקטורים מערכתיים, שהוא תוצר מוסכם של חשיבה מקצועית על דרך המדידה של מצב החינוך היום בעולם.
- האינדיקטורים מציגים מיהם המשתתפים בחינוך, כמה מוציאים על חינוך וכיצד מערכות חינוך מתפקדות. הם גם מדגימים טווח רחב של תפוקות חינוך, ומשווים למשל את מידת ההצלחה של תלמידים בתחומי מפתח שונים, ואת השפעת החינוך על ההכנסות ועל סיכויי התעסוקה של מבוגרים.

מבט על החינוך 2010: משקיעים בעתיד

החינוך זוכה לתשומת לב מחודשת עם דעיכת המשבר הכלכלי העולמי ופניית הממשלות לאישוש המערכות הכספיות שלהן. מחד גיסא, ברוב המדינות זהו חלק ניכר בהוצאה הציבורית. מאידך גיסא, ההשקעה בחינוך היא חיונית אם מדינות רוצות לפתח את פוטנציאל הצמיחה שלהן לטווח הארוך ולהגיב לשינויים הטכנולוגיים והדמוגרפיים אשר מעצבים מחדש את שוקי העבודה.

מבט על החינוך 2010 מספק נתונים וניתוח נתונים השופכים אור על שני הצדדים במשוואה הזאת – השקעה ותשואה להשקעה. במבט רחב יותר, הוא מספק נתונים על מגוון רחב של סוגיות בחינוך, ובכלל זה רמות הישגים, נגישות וסביבת הלמידה.

חינוך: השקעה ורווח

מדינות ה-OECD משקיעות השקעה נכבדת בחינוך. בדרגים שמתחת לחינוך העל-תיכון והגבוה, עלתה ההוצאה של מוסדות החינוך לתלמיד בכל מדינה בין 1995 ל-2007 ב-43% בממוצע, למרות יציבות יחסית במספר התלמידים. בדרג העל-תיכון והגבוה, עלתה ההוצאה של מוסדות חינוך לתלמיד בארצות ה-OECD בין 2000 ל-2007, ב-14% בממוצע, אחרי שנתרה יציבה בחמש השנים שקדמו לתקופה זו. הדבר משקף בחלקו את מאמצי הממשלות להתמודד עם התרחבות החינוך העל-תיכון והגבוה באמצעות השקעה מסיבית (אינדיקטור B1).

רמות ההוצאה משתנות באופן ניכר ממדינה למדינה, הן במונחים מוחלטים והן במונחים יחסיים. מדינות ה-OECD משקיעות במוסדות חינוך 6.2% מהתמ"ג המשותף שלהן, בטווח שנע בין יותר מ-7% בדנמרק, בישראל, באיסלנד, בארצות הברית ובמדינה השותפה רוסיה, לבין 4.5% או פחות באיטליה ובסלובקיה (אינדיקטור B2).

באקלים הכלכלי הנוכחי, רלוונטי במיוחד לבדוק מהו גודלו של נתח החינוך בהוצאה הציבורית. אפילו במדינות OECD בעלות מעורבות ציבורית נמוכה בתחומים אחרים, מימון ציבורי של החינוך הוא במקום גבוה בסדר העדיפויות החברתי. בממוצע, מדינות ה-OECD מקדישות לחינוך 13.3% מכלל ההוצאה הציבורית, בטווח שנע בין פחות מ-10% בצ'כיה, באיטליה ובפינ, לבין כמעט 22% לערך במקסיקו (אינדיקטור B4).

המשאבים הציבוריים המושקעים בחינוך נושאים פרי בדרכים מספר, כולל, למשל, הכנסות גבוהות יותר ממסים. במדינות ה-OECD, אדם בעל השכלה על-תיכונית או גבוהה יצור במהלך חייו העבודה שלו תוספת ממוצעת של 119,000 דולר (של ארה"ב) למסי הכנסה ולתשלומים סוציאליים לעומת אדם בעל השכלה תיכונית בלבד. גם לאחר ניכוי ההכנסה הציבורית שנדרשה למימון התואר, נשאר הפרש ממוצע של 86,000 דולר (של ארה"ב), כמעט פי שלושה מההשקעה לתלמיד בחינוך העל-תיכון והגבוה. התשואה לחברה גבוהה אף יותר משום שתועלות אחרות מחינוך (ראה פרק A למטה) אינן מוצאות ביטוי בהכנסה ממסים (אינדיקטור A8).

נוסף על כך, החינוך ממלא תפקיד מרכזי בסיוע לעובדים להישאר בכוח העבודה לזמן ממושך יותר – יתרון אשר הופך להכרחי עם הזדקנות האוכלוסייה במדינות ה-OECD. הוא גם מגדיל את הסיכוי להיות מועסק: מאז 1997, נותרו שיעורי האבטלה של בעלי השכלה על-תיכונית או גבוהה במדינות ה-OECD ברמה ממוצעת של 4% או פחות, ואילו שיעורי האבטלה של מי שהשכלתם מתחת לתיכונית עלו לא פעם על 10% בממוצע (אינדיקטור A6).

מכאן שיש ראיות חזקות לתועלת הכלכלית והחברתית של החינוך. עם זאת, הוצאה גדולה יותר אינה מספיקה. באופן מדאיג, הגידול הניכר בהוצאה לתלמיד בעשור האחרון לא לוה, במדינות רבות, בשיפור האיכות של תוצאות הלמידה. כפי שאנחל גורייה, מזכ"ל ה-OECD, מציין בהקדמה למבט על החינוך, ממצאי הפרסום "מדגישים את סדר הגודל של המאמץ הנדרש כדי שהחינוך ימציא את עצמו מחדש, כפי שקרה במקצועות אחרים, כדי לתת תמורה טובה יותר לכסף".

פרק A: התפוקה של מוסדות החינוך והשפעת הלמידה

רמות ההשכלה עלו באופן ניכר ב-30 השנים האחרונות, עובדה המשתקפת ברמות ההשכלה השונות של צעירים לעומת מבוגרים. במדינות ה-OECD, שיעור בני 25 עד 34 בעלי השכלה תיכונית ומעלה גבוה ב-22% בממוצע משיעור זה בקרב בני 55 עד 64 (אינדיקטור A1).

בקרב צעירים (בני 17 עד 20), שיעור בוגרי תיכון בפעם הראשונה עולה היום על 70% ביותר משני שלישים ממדינות ה-OECD, והוא לפחות 90% בתשע מדינות. בכמה מדינות, שהבולטות שבהן הן דנמרק, פינלנד, איסלנד ונורווגיה, שיעור הבוגרים בקרב תלמידים שגילם מעל 25 מהווה 10 נקודות אחוז או יותר (אינדיקטור A2).

אומדן הצעירים שקיבלו ב-2008 תואר ראשון או שני, ב-26 מדינות ה-OECD שנתונין בני השוואה, הוא 38% בממוצע. אחוז גבוה של מקבלי תארים שאינם בגיל האופייני נמצא בפינלנד, באיסלנד, בישראל, בניו זילנד ובשוודיה – מדינות שבהן שיעור מקבלי התארים בגיל העולה על 30 מהווה רבע או יותר מהשיעור הכולל (אינדיקטור A3).

במדינות רבות, חלק ניכר מהתלמידים מתחילים ללמוד בחינוך על-תיכון או גבוה אך אינם מצליחים לסיים. בממוצע, ב-18 מדינות ה-OECD שעבורן קיימים נתונים זמינים, כ-31% מתלמידי החינוך העל-תיכון והגבוה אינם מצליחים לסיים את לימודיהם בדרג חינוך זה (אינדיקטור A4).

הלמידה אינה מסתיימת כמובן בדרג העל-תיכון והגבוה, ומבוגרים רבים ממשיכים ללמוד ולעבור הכשרות בכל מהלך חיי העבודה שלהם. במדינות ה-OECD, יותר מ-40% מהמבוגרים משתתפים בחינוך פורמלי או בלתי פורמלי בכל שנה, אך רמת ההשתתפות שונה, ונעה בין יותר מ-60% בניו זילנד ובשוודיה לבין פחות מ-15% בהונגריה וביוון (אינדיקטור A5).

תרומה כלכלית נוספת לנדון לעיל, הנבדקת במבט על החינוך 2010, משתקפת בהבדלי הכנסות בין אנשים ברמות השכלה שונות: הבדלים אלו עשויים להיות משמעותיים, כאשר בעלי השכלה על-תיכונית וגבוהה נהנים מתוספת הכנסה של יותר מ-50% ביותר משני שלישים מהמדינות שעבורן קיימים נתונים זמינים (אינדיקטור A7). רמות השכלה גבוהות נקשרות גם לתועלת חברתית, ובכלל זה בריאות טובה יותר (אינדיקטור A9). העלות למעסיקים של עובדים ברמות השכלה שונות נחקרת גם היא: ברחבי מדינות ה-OECD, העלות השנתית לעבודה של מי שהשכלתו נמוכה מתיכונית היא 40 אלף דולר (של ארה"ב) בממוצע לגברים ו-53 אלף דולר לנשים (אינדיקטור A10).

פרק B: משאבים פיננסיים ואנושיים שהושקעו בחינוך

כפי שצוין לעיל, מדינות משקיעות בדרך כלל השקעה נכבדת בחינוך. רוב ההשקעות הן ממקורות ציבוריים: במדינות ה-OECD, בממוצע, המימון של מעל 90% מהחינוך היסודי, העל-יסודי והעל-תיכון (שאינו חינוך גבוה) הוא ממקורות ציבוריים. מימון פרטי נפוץ יותר בחינוך הגבוה ומתפרס בטווח של בין פחות מ-5% בדנמרק, בפינלנד ובנורבגיה עד למעל 75% בצ'ילה ובקוראה (אינדיקטור B3).

שכר לימוד הוא נושא אחר שנבחן מקרוב בתחום החינוך: בשמונה מדינות OECD המוסדות הציבוריים אינם גובים שכר לימוד, אך בשליש מהמדינות שעבורן קיימים נתונים זמינים, מוסדות ציבוריים גובים שכר לימוד שנתי של מעל 1,500 דולר (של ארה"ב) מסטודנטים מקומיים (אינדיקטור B5).

במה מושקעת ההוצאה לחינוך? 92% מסך ההוצאה במדינות ה-OECD מיועדים להוצאה שוטפת בחינוך היסודי, העל-יסודי והעל-תיכון שאינו אקדמי, כאשר בכל מדינות ה-OECD למעט ארבע, יותר מ-70% מתוך זה מיועדים להוצאה על שכר הסגל (אינדיקטור B6). עלות השכר לתלמיד משתנה באופן מובהק בין המדינות. העלות בלוקסמבורג, בספרד ובשווייץ, למשל, גדולה פי 10 מהעלות בצ'ילה (אינדיקטור B7).

פרק C: נגישות לחינוך, השתתפות והתקדמות

ברוב מדינות ה-OECD, הייתה למעשה לכל אחד נגישות לפחות ל-12 שנות לימוד פורמאלי, בעשור האחרון. בכשליש מהמדינות שעבורן קיימים נתונים זמינים, שיעורי הלמידה של בני 15 עד 19 ושל בני 20 עד 29 התייצבו בחמש השנים האחרונות, מה שאולי מצביע על נקודת רוויה (אינדיקטור C1).

ניידות תלמידים – כאלה הנוסעים למדינה אחרת כדי ללמוד בדרג על-תיכון או גבוה – ממשיכה להתרחב. ב-2008, יותר מ-3.3 מיליון תלמידים בדרג העל-תיכון והגבוה למדו מחוץ למדינה שבה הם אזרחים, עלייה של 10.7% לעומת השנה שקדמה לה (אינדיקטור C2).

לאנשים צעירים המעבר מלימודים לכוח העבודה אינו תמיד חלק, ובמדינות רבות ישנם בני 15 עד 19 שאינם לומדים ואינם בכוח העבודה או שהם בלתי מועסקים. חלקם נע בין 32.6% בטורקיה ל-2.1% בהולנד (אינדיקטור C3).

פרק D: סביבת הלמידה וארגון בתי הספר

במדינות ה-OECD, זמן ההוראה הממוצע של קריאה, כתיבה, ספרות, מתמטיקה ומדע מהווה 48% מזמן ההוראה שהוא חובה לבני 9 עד 11, ו-40% מזמן זה לבני 12 עד 14. בקרב בני 9 עד 11, החלק היחסי מתוך תכנית לימודי החובה המוקדש לקריאה, לכתיבה ולספרות שונה מאוד בין המדינות, והוא נע בין 16% באיסלנד ל-30% ויותר בצרפת, במקסיקו ובהולנד (אינדיקטור D1). בחינוך היסודי יש כ-22 תלמידים בממוצע לכיתה, אך מספרם זה משתנה ונע בין 30 תלמידים או יותר בצ'ילה ובקוריאה לכמחצית ממספר זה בלוקסמבורג ובמדינה השותפה רוסיה (אינדיקטור D2).

שכר המורים עלה ראלית בין 1996 ל-2008 כמעט בכל המדינות, אך שכרם של מורים עדיין נמוך מזה של בעלי השכלה דומה ברוב המדינות. שכרם של מורים בחטיבת הביניים, בעלי לפחות 15 שנות ותק, נע בין פחות מ-16 אלף דולר (של ארה"ב) בהונגריה ובמדינה השותפה אסטוניה, ליותר מ-98 אלף דולר בלוקסמבורג (אינדיקטור D3). מספר שעות ההוראה בחטיבות הביניים הציבוריות הוא 703 שעות בשנה בממוצע, אך הוא נע בין פחות מ-520 שעות ביוון ובפולין ליותר מאלף במקסיקו ובארצות הברית (אינדיקטור D4).

לבסוף, מבט על החינוך חוקר השנה שתי סוגיות חדשות – מידת היכולת של ההורים לבחור בית ספר לילדיהם והתפקיד שהם ממלאים בפיקוח על בתי הספר. נוסף על בתי ספר ציבוריים, למדינות יש בדרך כלל מגוון מוסדות חינוך. למשל, ארבע מכל חמש מדינות ב-OECD, שעבורן קיימים נתונים זמינים, מאפשרות לבתי ספר פרטיים – בתקצוב ציבורי או לא – להציע חינוך חובה. עם זאת, הלכה למעשה רק בשבע מדינות שיעור הלמידה בבתי ספר פרטיים בעלי תקצוב ציבורי עובר את ה-10% (אינדיקטור D5). רוב מדינות ה-OECD מדווחות שלהורים יש טווח הזדמנויות להשתתפות בקביעת מדיניות של בתי ספר ציבוריים, או להשתתפות בארגונים המייעצים לבתי ספר ציבוריים. רובן מדווחות גם שהתקנות מסדירות הליך פורמלי שבאמצעותו הורים יכולים להגיש תלונות (אינדיקטור D6).

© OECD 2010

מסמך זה אינו תרגום רשמי של ה-OECD.

העתקת מסמך זה מותרת תחת זכויות היוצרים של ה-OECD ובתנאי שהכותרת המקורית של המסמך מוזכרת.

תקצירים רב-לשוניים הנם מובאה מתורגמת של פרסומים מקוריים של ה-OECD המפורסמים באנגלית ובצרפתית.

ניתן להשיגם ללא תשלום באתר המקוון של חנות הספרים של ה-OECD:

www.oecd.org/bookshop/

למידע נוסף, אנא צרו קשר עם היחידה לזכויות ולתרגום של ה-OECD, באגף יחסי ציבור ותקשורת: rights@oecd.org או בפקס: +33 (0)1 45 24 99 30

OECD Rights and Translation unit (PAC)
2 rue André-Pascal, 75116
Paris, France

www.oecd.org/rights/ בקרו באתר

